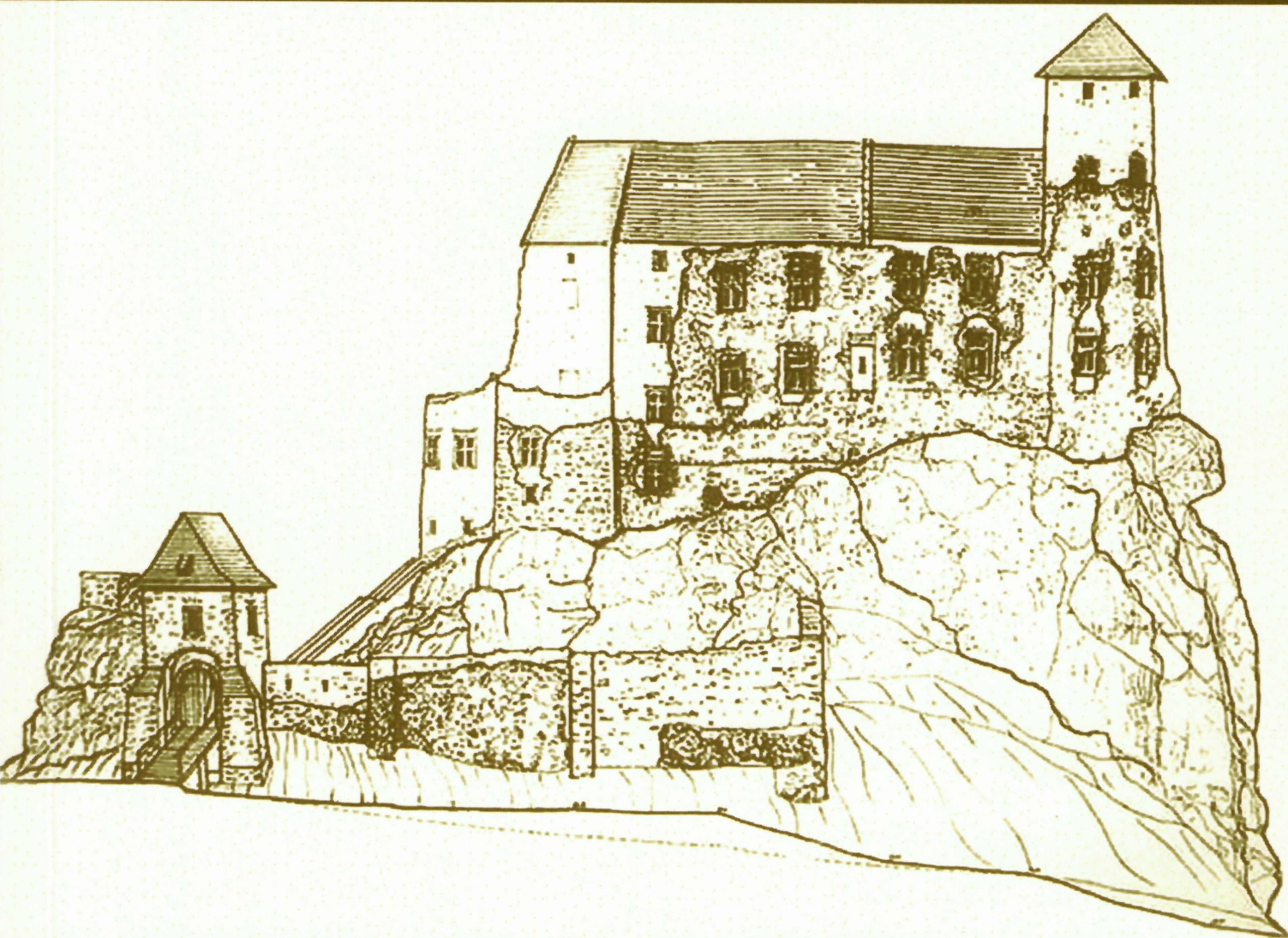

Ochrona dóbr kultury

Aktualne wyzwania

Łódź 2016

DAWID KOSTECKI

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

NORMATYWNOPRAWNE INSTRUMENTY OCHRONY DÓBR KULTURY W UNIWERSALNYM I KRAJOWYM SYSTEMIE OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA

Ochrona dóbr kultury stanowi przedmiot badań specjalistów z zakresu prawa, historii, historii sztuki, muzealnictwa, archiwistyki i kulturoznawstwa. Interdyscyplinarny charakter zagadnienia pozwala na wielopłaszczyznowe ujęcie tematu. W swoich prawnych rozważaniach chciałbym wskazać na poszczególne akty normatywne, które zapewniają ochronę dóbr kultury w uniwersalnym czyli ONZ-owskim i krajowym inaczej mówiąc polskim porządku prawnym. Zestawienie ze sobą dwóch systemów ochrony praw człowieka ma na celu pokazanie instrumentów prawnych, które zostały zastosowane dla ochrony dóbr kultury. Zdając sobie sprawę, że na poziomie krajowym uregulowania będą o wiele bardziej szczegółowe niż w systemie uniwersalnym, warto jednak postawić pytanie czy przepisy dotyczące ochrony dóbr kultury na poszczególnych szczeblach są wystarczające?

UNIWERSALNY SYSTEM OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA

Niewątpliwie poprzez korzystanie z dóbr kultury można realizować kulturalne prawa człowieka. Koncepcja praw kulturalnych wiąże się z procesem nowoczesnego formowania praw człowieka tzw. „drugiej generacji”, który zaznaczył się po zakończeniu II wojny światowej¹. Prawo do kultury zostało sformułowane w art. 27 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. W artykule tym czytamy „Każdy ma prawo do swobodnego udziału w życiu kulturalnym społeczeństwa, do rozwijania własnej aktywności oraz do korzystania z naukowego dorobku. Każdy ma prawo do ochrony swoich moralnych i materialnych praw wobec naukowych literackich lub artystycznych dokonań, których jest autorem”. Cytowany wyżej artykuł określa w sposób bardzo generalny pojęcie kultury. Trudno uznać wymienione w nim elementy za wyczerpującą charakterystykę zjawisk społecznych, z którymi wiąże się pojęcie życia kulturalnego². Należy raczej sądzić, że wyliczenie ma charakter przypadkowy. Niniejszy przepis stanowi tylko sygnał, jakie bogactwo problemów niesie za sobą zapewnienie jednostce dostępu do dóbr

¹ E. Chromiec, *Ochrona praw kulturowych*, w: *Prawa i Wolności I i II generacji*, red. A. Florczak, Toruń 2006, s. 421.

² R. Wieruszewski, *Prawa Człowieka. Model prawny*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1991, s. 1019.

kultury i jak wielka jest ilość dóbr będących pośrednio przedmiotem ochrony³. Powstaje natomiast wątpliwość czy Deklaracja w art. 27 formułuje „aktywne” czy też „pasywne” prawo do kultury. Imre Szabo jest zdania iż sformułowania zawarte w pierwszym zdaniu odnoszą się do „biernego” prawa do kultury czyli dotyczą jak można to określić konsumentów kultury podczas gdy zdanie drugie ogranicza się w zasadzie do ochrony praw autorskich. Zapewnienie prawa do uczestnictwa w życiu kulturalnym stanowi punkt wyjścia do prawodawstwa dotyczącego ochrony dóbr kultury. Kolejnym kluczowym dla uniwersalnego systemu ochrony praw człowieka aktem normatywnym jest Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych Społecznych i Kulturalnych, który w art. 15 nawiązuje do postanowień Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, ale też w pewnym stopniu ją rozwija i precyzuje, szczególnie w debatach wokół przyjętych unormowań. Zwrócono uwagę, że nie można zawężyć prawa do udziału w życiu kulturalnym jedynie w odniesieniu do wspólnoty narodowej, gdyż wyklucza to prawo do uczestnictwa w życiu kulturalnym mniejszości narodowych lub innych grup odrębnych kulturowo. Wyrażano także wątpliwość czy zasadne jest określanie celów szczegółowych rozwoju naukowego i kulturalnego, gdyż co prawda wspieranie tego rozwoju leży w zakresie obowiązków państw, przyczynia się do rozwoju demokracji i pokoju oraz współpracy między narodami, ale też może być pretekstem do nadmiernej kontroli sfery nauki i kultury⁴. Ważnym wnioskiem z ówczesnych debat (dotyczącym kwestii „niepodważalności” wolności) jest też określenie granic tej wolności co związane jest z kwestią bezpieczeństwa narodowego, porządku publicznego oraz moralności⁵. Oprócz wspomnianych już Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych Społecznych i Kulturalnych znaczącą rolę w kształtowaniu ochrony dóbr kultury odegrały następujące dokumenty: Konstytucja UNESCO z 1945 r., Konwencja haska o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego z 1954 r., Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu dóbr kultury z 1970 r., Konwencja w sprawie ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 1972 r.

DZIAŁALNOŚĆ UNESCO W DZIEDZINIE OCHRONY DÓBR KULTURY

Kształtowanie się międzynarodowych standardów w zakresie ochrony dóbr kultury wiąże się przede wszystkim z organizacją wyspecjalizowaną w ramach ONZ – UNESCO. Działalność ta koncentruje się w trzech podstawowych kierunkach: 1) popieranie prawa jednostek do swobodnego udziału w życiu kulturalnym, 2) wskazywanie na metody i środki zagwarantowania tożsamości i wartości kulturalnej, 3) inicjowanie przedsięwzięć mających na celu ochronę praw twórców i odtwórców dzieł sztuki. Swoiste preludium dla ochrony dóbr kultury stanowi wspomniana Konstytucja UNESCO z 1945 r., która w art. 1 wśród celów organizacji wymienia „zachowanie

³ A. Kosińska, *Kulturalne prawa człowieka. Regulacje normatywne i ich realizacja*, Lublin 2014, s. 88.

⁴ E. Chromiec, *Ochrona praw kulturowych*, w: *Prawa i Wolności I i II generacji*, red. A. Florczak, Toruń 2006, s. 421.

⁵ J. Symonides, *Cultural Rights*, „Toruński Rocznik Praw Człowieka i Pokoju” 1994, z. 2, s. 18–19.

i ochronę światowego dziedzictwa ksiązek, dzieł sztuki zabytków historii i nauki⁶. W przypadku Konwencji haskiej również w art. 1 została zawarta definicja dóbr kultury, które podlegają ochronie⁷. Zalicza się do nich dobra ruchome i nieruchome, ale także ośrodki, które obejmują znaczną ilość dóbr kulturalnych oraz budynki muzealne, w których wystawiane są zbiory. Kryterium wyodrębnienia danej rzeczy jako dobra kulturalnego jest jej znaczenie dla dziedzictwa kulturalnego narodu, a nie tylko sama forma⁸. Ponadto zgodnie z art. 2 ochrona dóbr kultury to opieka nad nimi i ich poszanowanie. Opieka dotyczy czynności faktycznych podejmowanych w celu zapobiegania naruszeniom dóbr oraz zachowania dóbr w należyтым stanie i ich konserwacji. Z kolei poszanowanie dóbr kultury zakłada pewien stosunek emocjonalny i konieczność kojarzenia dóbr kultury z wartością⁹. Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu dóbr kultury z 1970 r. zobowiązała państwa do utworzenia krajowych służb ochrony dziedzictwa, które mają za zadanie czuwanie nad ochroną dóbr kultury, opracowywanie odpowiednich instrumentów prawnych oraz nadzór nad obrotem i wywozem z kraju dóbr kultury¹⁰. Państwa przystępujące do niniejszej Konwencji zobowiązały się również opracować wzór odpowiednich zaświadczeń wywozowych, w które muszą być wyposażone wszelkie dobra kultury wywożone za granicę. Zgodnie z art. 7 Konwencji państwa – strony zobowiązały się zakazać przywozu skradzionych dóbr na swoje terytorium, a także umożliwić drogą dyplomatyczną, zwrot dóbr, które zostały wywiezione z terytorium innego państwa. Znaczenie tegoż aktu oparte jest na zaakcentowaniu konieczności podjęcia działań mających na celu długoterminową ochronę dziedzictwa poprzez zapobieganie popełniania na nim czynów niedozwolonych¹¹.

Z kolei Konwencja o ochronie światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 1972 r. kojarzona jest głównie z projektem Listy Światowego Dziedzictwa UNESCO. Już w pierwszym artykule Konwencji zdefiniowane zostało „dziedzictwo kulturalne” – należy podkreślić, iż jest to definicja niezwykle zwarta w porównaniu z innymi definicjami używanymi w konwencjach UNESCO¹². O perspektywicznej ochronie dóbr kultury świadczy fakt, że każdy obiekt zgodnie z Konwencją wpisywany na listę musi mieć przygotowany tzw. plan zarządzania – dokument, w którym przewidziano plany konserwacji i zarządzania obiektem w dłuższej perspektywie czasowej¹³. Warto wspomnieć o „Liście dziedzictwa światowego w niebezpieczeństwie”, która stanowi wykaz dóbr, którym grozi zniszczenie i dla ocalenia, których konieczne jest udzielenie międzynarodowej pomocy.

⁶ Konstytucja Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury, Londyn, 16 listopada 1945, Dz. U. 1990, nr 63, poz. 311.

⁷ Definicja dóbr kultury zawarta w konwencji haskiej z 1954 r. w art. 1.

⁸ A. Kosińska, *Kulturalne prawa człowieka*, s. 106.

⁹ Tamże.

¹⁰ W Polsce ochroną dóbr kultury zajmuje się Generalny Konserwator Zabytków i Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków.

¹¹ A. Kosińska, *Kulturalne prawa człowieka*, s. 108.

¹² Tamże, s. 111; patrz art. 1 Konwencji haskiej z 1954 r.

¹³ Tamże, s. 112.

IMPLEMENTACJA OCHRONY DÓBR KULTURY

Istotnym zagadnieniem pozostaje naturalnie kwestia wdrażania postanowień międzynarodowych gremiów dotyczących ochrony dóbr kultury oraz monitorowanie i weryfikacja tego procesu¹⁴. Liczne dokumenty UNESCO wskazują również na potrzebę łączenia aktywności wielu podmiotów politycznych i społecznych; dla przykładu – wśród zaleceń rekomendacji dotyczącej statusu artysty (*The Recommendation concerning the status of the Artist*) znalazło się stwierdzenie o potrzebie współdziałania władz państwowych „z organizacjami w kraju i za granicą, których aktywność dotyczy przedmiotu tej rekomendacji w szczególności z krajowymi Komitetami UNESCO narodowymi i międzynarodowymi stowarzyszeniami artystów, Międzynarodowym Biurem Pracy oraz Światową Organizacją Własności Intelektualnej”¹⁵. Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych Społecznych i Kulturalnych w art. 16 zakłada przygotowanie procedury składania przez sygnatariuszy odpowiednich raportów dotyczących stanu realizacji przyjętych zobowiązań. Ostatnim wariantem przyjętym w 1983 r. przez Radę Społeczną i Gospodarczą ONZ jest system zakładający składanie sprawozdania z dwuletniego okresu wdrażania praw kulturowych przez nowych partnerów a następnie sukcesywne pełne raporty co pięć lat¹⁶. W celu monitorowania Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych w skali światowej od 1985 r. istnieje Komitet ds. Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturowych, w skład którego wybiera się w głosowaniu tajnym 18 ekspertów o uznanej kompetencji w zakresie praw człowieka nominowanych przez sygnatariuszy Paktu. Każdego roku jesienią w Genewie dokonują oni oceny raportów oraz przygotowują sprawozdanie do przekazania Radzie Ekonomicznej i Społecznej ONZ. Ponadto Komitet wspiera Radę jako nadzorcę w dziedzinie praw kulturowych, formułując swoje sugestie i rekomendacje. W 1993 roku na Konferencji ONZ w Wiedniu dotyczącej praw człowieka Komitet zaproponował dodatkowy protokół do Paktu dopuszczający zgłaszanie indywidualnych petycji obywateli w zakresie ich praw ekonomicznych, socjalnych i kulturowych¹⁷. Normatywna implementacja ochrony dóbr kultury w uniwersalnym systemie ochrony praw człowieka wciąż czeka na dobre rozwiązania metodologiczne, bo nie do końca można polegać na danych i informacjach przedstawionych przez państwa, a i samo powołanie w 1990 r. Specjalnego Przedstawiciela ds. Realizacji Praw Ekonomicznych Społecznych i Kulturowych jest raczej sygnałem istotności zagadnienia, niż konkretnym rozwiązaniem praktycznym, na które czeka współczesny świat.

KRAJOWY SYSTEM OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA

Przechodząc do odwołań dotyczących dóbr kultury w krajowym systemie ochrony praw człowieka należy wskazać na następujące artykuły konstytucji 5, 6 i 73. Poza naszymi rozważaniami pozostają dwa akty normatywne odnoszące się do dziedzictwa

¹⁴ E. Chromiec, *Ochrona praw kulturowych*, s. 429.

¹⁵ J. Symonides, *Cultural Rights*, s. 25.

¹⁶ E. Chromiec, *Ochrona praw kulturowych*, s. 430.

¹⁷ Tamże.

kulturowego i dóbr kultury; ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami z 2003 r.¹⁸ i ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z 1991 r.¹⁹. Zgodnie z art. 5 Konstytucji RP Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Przepis ten należy rozumieć jako ochronę wielowiekowego dorobku kultury duchowej i materialnej narodu polskiego oraz innych narodów zamieszkujących teren Rzeczypospolitej²⁰. Obowiązek nałożony na państwo w art. 5 rodzi niezwykle ważne uprawnienie o charakterze kolektywnym – prawo narodu do trwania w swoim dziedzictwie i czerpania z niego. Uprawnienie to powinno być odczytane jako prawo III generacji. Realizacja tego uprawnienia przez społeczeństwo umożliwia trwanie narodu, przekazywanie utrwalonych wartości kolejnym pokoleniom a tym samym zapewnia ciągłość państwa²¹. Art. 6 ust. 1 Konstytucji RP stanowi, że Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Pojęcie dóbr kultury niezdefiniowane konstytucyjnie odwołuje się do jego powszechnego rozumienia jako przedmioty, środki i wartości składające się na materialny i duchowy dorobek narodu polskiego²². Wskazano tu podstawowy element odnoszący się do dziedzictwa kultury, którym są dobra kultury, a wśród nich w szczególności zabytki²³. Podkreślono ponadto istotną rolę kultury w kształtowaniu tożsamości narodowej, jako podstawy trwania i dalszego rozwoju każdego narodu poprzez patriotyczne wychowanie społeczeństwa oraz kształtowanie postaw obywatelskich²⁴. Państwo stwarzać ma więc warunki równego dostępu do dóbr kultury różnym grupom społecznym, które ze względu na swoje położenie nie zawsze mogą ten dostęp uzyskać²⁵. Zygmunt Ziemiński wskazuje na dziedzictwo kulturowe, jako element stanowiący spoiwo wewnątrz narodu i podaje, że tworzy je odpowiedni stosunek do doniosłych dla narodu wydarzeń historycznych, miejsc czy osób²⁶. W art. 6 ust. 2 Konstytucji RP wskazano obowiązek, polegający na tym, że Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturowym. Podkreśla się, że w odróżnieniu od użytego w preambule Konstytucji RP pojęcia „naród” w sensie polityczno-prawnym, w art. 6 jest mowa o narodzie w znaczeniu etnicznym, czyli o historycznie trwałej wspólnotie ludzi złączonych jednością języka, losów dziejowych, kultury, przejawiającej się w świadomej więzi narodowej

¹⁸ Dz.U. 2003, nr 162, poz. 1568 z późn. zm.

¹⁹ Dz.U. 1991, nr 114, poz. 493 z późn. zm.

²⁰ P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*, Warszawa 2008, s. 26.

²¹ A. Kosińska, *Kulturalne prawa człowieka*, s. 191.

²² B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 76.

²³ K. Zeidler, *Prawo ochrony dziedzictwa kultury*, Warszawa 2007, s. 27.

²⁴ W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej*, Kraków 2002, s. 18.

²⁵ P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej*, s. 27.

²⁶ Z. Ziemiński, w: *Kompendium wiedzy o społeczeństwie, państwie i prawie*, red. S. Wronkowska, M. Zmierzak, Warszawa–Poznań 1995, s. 28.

jej członków²⁷. Wskazuje na to bezpośrednio treść art. 6 ust. 2 Konstytucji RP²⁸. Stąd też tak rozumiany naród to pewna grupa wspólnotowa, oparta na wspólnym dla jej członków odniesieniu do pewnych wartości związanych z tradycją wspólnych losów ze wspólnymi elementami kultury oraz dążeniami do zachowania ich odrębności²⁹. Warto zwrócić uwagę, iż zagadnienia dotyczące dóbr kultury (art. 5 i 6) zostały umieszczone w pierwszym rozdziale ustawy zasadniczej co świadczy o fundamentalnym ich znaczeniu i wartości zasługującej na szczególną ochronę. W przeciwieństwie do uniwersalnego systemu ochrony praw człowieka w krajowym systemie prawo człowieka do kultury nie zostało wyrażone wprost w Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. Jednakże można jego elementy strukturalne zauważyć w art. 73, który stanowi iż, każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury. Przepis ten nierozdzielnie wiąże się z art. 6. ust. 1 Konstytucji dotyczącym równego dostępu do dóbr kultury. Obydwie normy prawne stanowią komplementarną całość³⁰. Szczególna rola art. 73 uwidacznia się w zestawieniu z sytuacją jaka w tej dziedzinie istniała do 1989 r.³¹. Warto w tym kontekście również wspomnieć o niezmiernie istotnym art. 54 dotyczącym wolności wyrażania poglądów. Ustęp drugi tego artykułu wprowadza zakaz cenzury. W okresie Polski Ludowej istniejąca wówczas cenzura stanowiła nie tylko ograniczenie wolności twórczości naukowej, literackiej itp., ale hamowała jej rozwój a dotyczyło to także publikacji wyników badań naukowych³². Wspomniany art. 54 zapewnia także każdemu wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji. Jest to istotne gdy mówimy o takich pojęciach jak kultura masowa czy kultura elitarna. Uprawnienie zapewniające wolność wyrażania swoich poglądów jest pojemniejsze bardziej odpowiadające rozwojowi środków masowego przekazu, aniżeli określenie używane kiedyś czyli wolność słowa i druku. Wolność korzystania z dóbr kultury ma duże znaczenie nie tylko dla ochrony propagowania dziedzictwa narodu czy tradycji naszego kręgu cywilizacyjnego oraz ogólnoludzkich wartości, ale również dla realizacji innych wolności konstytucyjnych w tym i gwarantowanych w art. 73³³. Wolność korzystania z dóbr kultury powinna być rozumiana jako zakaz tworzenia przez władzę ograniczeń w dostępie do dóbr kultury³⁴. Prawo to jest gwarantem zachowania humanitarnego charakteru społeczeństwa, które umożliwia rozwój jednostce i wzrastanie w swoim człowieczeństwie³⁵.

Regulacja konstytucyjna z różną siłą chroni poszczególne wolności i prawa. W każdym razie nawet programowe regulacje mają wiążące znaczenie z punktu widzenia tworzenia i stosowania prawa. Na tle analizy konstytucyjnych unormowań a zwłaszcza praktyki konstytucyjnej badającej prawo, można zauważyć, że pojawia się

²⁷ W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, s. 18 i n.

²⁸ K. Zeidler, *Prawo ochrony dziedzictwa*, s. 28.

²⁹ Z. Ziemiński, w: *Kompendium wiedzy*, s. 27.

³⁰ A. Kosińska, *Kulturalne prawa człowieka*, Lublin 2014, s. 197.

³¹ W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej*, Kraków 2000, s. 87.

³² Tamże.

³³ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 436

³⁴ K. Działocha, L. Garlicki, P. Sarnecki i in., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, komentarz do art. 73, t. 3, Warszawa 2003, s. 8.

³⁵ A. Kosińska, *Kulturalne prawa człowieka*, s. 213.

szereg problemów. Przyczyną mogą być np. nieostre przesłanki materialne ograniczeń wolności i praw (art. 31 ust. 3), na co wskazuje także orzecznictwo konstytucyjne, fakt, że są one bardzo sporne prowadzą do dużej swobody interpretatora, oznacza też bywają formułowane zarzuty o arbitralności oceny Trybunału Konstytucyjnego³⁶. Odpowiedź na postawione we wstępie pytanie: czy ochrona dóbr kultury na poszczególnych szczeblach krajowym i uniwersalnym jest wystarczająca? Brzmi przecząco. Ochrona dóbr kultury nie jest wystarczająca, postuluje się zmianę art. 73 Konstytucji polegającą na dodaniu ustępu regulującego prawo każdego człowieka do równego dostępu do dóbr kultury i uczestnictwa w życiu kulturalnym oraz ustępu potwierdzającego prawo o charakterze solidarnościowym – prawo narodu do trwania w dziedzictwie i budowaniu w oparciu o to dziedzictwo swojej tożsamości³⁷. To tylko niektóre z licznych zmian proponowanych w Konstytucji dotyczących szeroko rozumianych praw człowieka. Na poziomie uniwersalnym ochrona dóbr kultury jest rozumiana coraz szerzej. Jednakże dwa ważne akty dla uniwersalnego systemu ochrony praw człowieka czyli Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (1945) i Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (1966) nie stanowią wprost o ochronie dóbr kultury, zapewniając jedynie prawo do uczestnictwa w życiu kulturalnym. Warto wskazać, że w ramach agend wyspecjalizowanych ONZ głównie UNESCO powstają akty poświęcone *stricte* problematyce ochrony dóbr kultury i dziedzictwa kulturalnego np. Konwencja haska o ochronie dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego z 1954 r. czy Konwencja w sprawie ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 1972 r. Znakiem czasu są Konwencje dotyczące ochrony różnorodności kulturowej np. Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego z 2005 r. bądź Konwencja o ochronie światowego dziedzictwa niematerialnego. Jednakże wspomniane akty normatywne stanowią przyczynek do szerszej analizy kulturalnych praw człowieka nieobjętej problematyką niniejszego artykułu. W związku z szerzącymi się procesami globalizacyjnymi ochrona dóbr kultury zawarta w ramach kulturalnych praw człowieka wymaga nieustannej aktualizacji ze strony prawodawców.

NORMATIVE-LEGAL INSTRUMENTS USED FOR THE PROTECTION OF CULTURAL PROPERTY IN THE UNIVERSAL AND NATIONAL HUMAN RIGHTS PROTECTION SYSTEM

Summary

There is no doubt that there is a need to define normative-legal instruments used for the protection of cultural property in the universal and national human rights protection system. The main legislative acts relating to the concept of culture in the universal system of human rights protection are Universal Human Rights Declaration (1948) and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (1966). Moreover, the documents related to the activity of UNESCO, which are strictly related to the protection of cultural property, have to be mentioned. These acts are: The Constitution of UNESCO (1945), The Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict (1954), the Conventio

³⁶ *Wolności i prawa jednostki oraz ich gwarancje w praktyce*, red. L. Wiśniewski, Warszawa 2006, s. 235.

³⁷ A. Kosińska, *Kulturalne prawa człowieka*, s. 313.

on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of cultural property (1970) and The Convention on the protection of cultural and natural heritage (1972).

However, as far as the national system of human rights protection is concerned, the Constitution of the Republic of Poland is treated as its foundation. For the purpose of this article, discussion over the normative – legal instruments used for the protection of the cultural property is limited to the area with particular emphasis on the constitutional articles 5, 6 and 73, that are related to the protection of cultural property.

The leitmotiv of the text is an attempt to answer the research question, whether the rules established at different levels in the system of universal and national human rights protection system are sufficient in such manner to protect cultural property